

Tautoj yra visokių žmonių. Tie, kuriems ji nebetinka pasišventinimui, turėtų rūpintis savaip prieit Aukštybę. Bet be to žmogus savo asmenybėje negali tarpti. Tik tuo žygiu jis tegali vykinti tikrąją, būtent savo sielos kultūrą. Be šitos kultūros kitosios nedaug tereiškia. Materinė kultūra dera iš žmoniškosios, būtent: iš mokslo, meno ir doros. Kurio laipsnio toji yra, tokius gaminasi žmonės savo gyvenimui ir įrankius bei priemones.

Ypačiai daug tam reiškia mokslas. Garsioji mūsų laikų technika ankštai rišta su dabarties mokslu. Bet kad čia daug ir sveria menas bei dora, nesunku suprasti. Tik menui klestėjus, galėjo technika tarpti, ir tik žmonėms susitvarkius talkoj dirbti fabrikuose, pasisekė įvairiausių mašinų gaminti.

Nėra dar visos prigimtos galimybės išnaudotos, o jau prislėgė materinė kultūra žmogų. Jis virto jos priemone, net jos vergu. Ji augo, jam pasilikus kas jis buvęs. Ir visi mūsų laikų bandymai žmogaus padėtį gerinti tegali tuo pasibaigt, kad visa materinė kultūra bus sunaikinta ir žmogus pasijus bestovįs pradžioj tos kultūros gyvenimo.

O yra kita dar išeitis. Žmogus gali savo asmenybę augint, ir toji tad apsireikš aukštesniu mokslu, menu ir žmoniškesne dora, ir tad iš lengvo virs kitokia ir materinė kultūra. Ji nebeprisilėgs žmogaus, bet jam tarnaus.

Todėl sielos kultūra turėtų kiekvienoj tautoj būti svarbiausias dalykas. Ji yra iš tikrųjų ta šventykla, iš kurios pareina visos tautos labas. Šitą šventyklą kurti yra kiekvieno žmogaus uždavinys. Savo sieloj jis deda jai pagrindą. O ne vien sau, bet visai tautai. Čia kiekvienas savo tautai stato Dievnamį, iš kurio spindi nuolatinis palaiminimas jai ir žmonijai.

Vydūnas, Tautos gyvata. Tilžė, 1920, p. 56-60

Aukščiausios kultūros sąlyga

Žinant, kas yra tautos gyvenime jos mokslas, jos menas bei dora, ką reiškia jos kalba, ir yra aišku, kaip tautos gyvata turtėja, gražėja ir labyn eina. O tai kaip tik yra kultūra. Tautos gyvata kultūrinama tų žmoniškų asmenybių, kurios įsigema į jos kraują. Ir suprantama, kad šita gyvata tiek bus kilni, kiek vaiskios bus čia veikiančios asmenybės. Be abejonės, ta tauta bus aukščiausio žmoniškumo laipsnio, kurioj gyvens kilniausieji žmonės.

Dažnai jau kalbėjome apie tai, kad kiekvienoj tautoj yra visokio žmoniškumo žmonių. Jie teikiasi viens kitam ir tuo auklėjasi. Kūrybos dėsniai žmones taip suveda, kaip jie vienas kitam jos tikslams naudingiausi. Bet žmogui, kurs tiek reiškia visoj esamybėj, priderėtų, kad jis pats ir tam ką galėtų padaryt, kad augtų ir jo asmenybė. Būtų tai dalykas, kurs pasiekia tiesiog visos esamybės šaknis.

Kaip pradžioje aiškinome, kiekvienu žmogumi, geriau sakant, jo dvasia-siela, kūrybos galia veikia. Ji tarsi tvinsta per ją ir vykina savo tikslus. Žmogus, būdamas individuali sąmonė, tai reiškia nauja anga kūrybos veikimui, gali **savaip** kreipti šitas galias ir tuo jų veikimą mažint, būtent padaryt jas atitinkamas savo mažibei.

Bet žmogus gali savo pasiryžimu joms ir pasiduoti. Yra tai visiškai kitas pasielgimas negu tas, kurį pastebėjome, kalbėdami apie tai, kaip darosi pasaulio supratimas. Čia žmogaus asmenybė, kuri nešama kūrybos galios į esamybę, tosios turinį savo pasiryžimu pasitinka, jos dalį traukia į savo sąmonę ir atitinkamai apsireiškia. Yra tai, kaip sakėme, tikras žmogaus veiklumas. Bet dabar kalbame apie daug dar didesnįjį. Žmogus pats kreipia savo sąmonę į kūrybos galia, kuri jį neša.

Nėra toji dalykas, kurs priklausu sąmonės turiniui. Žmogaus sąmonė yra kūrybos galios spindulys. Ir tasai turi kreiptis į savo šaknį, į savo asmenybės pagrindą. Negali tai

padaryti žmogus, kurio dvasia-siela vos nujaučia save. Ir negali to toji, kuri dar gyvai tebesapnuoja. Visi tokie žmonės turi gyvent ir bandyt išgirst kitų daugiau išaugusių žmonių sielos balsą. Pajaust tojo palaiminimą. Tada gal iš lengvo jų dvasios-sielos taipgi iškils iš sapnų ir prieis tą savo kilimo laipsnį, kurs čia pažymimas. Prieis jos antrąjį pasistengimą.

Supraskime jį gerai! Pirmuoju žmogus patenkina kūno reikalus, jausmų-geismų prašymus ir minčių gyvenimo būtinumus; jis gamina mokslą, meną bei dorą. Tam jis visą savo dėmesį turi kreipti į pasaulio galias, į žinomojo gyvenimo verpetą. Ir taip jis tą gyvenimą kelia, persunkia savo asmenybe ir tuo tad žmoniškumu palaimina.

Visai kita kas yra antrasis pasistengimas. Čia žmogus savo dvasią-sielą kreipia, sakysime, į visai priešingąją šalį, į tą visumos pagrindą, iš kurio sukyla visa esamybė, iš kurio pareina ir jo asmenybė. Žmogus šiuo pasistengimu tarsi žvelgia į savo asmenybės dugną, ne į pasaulį, ne į regimąją esamybę, kaip tai liepia jam kūryba, bet atgal į tai, kas jo asmenybės gelmėse glūdo.

Šitas atsigrėžimas yra sunkiausias žmogaus veikimas. Jis reikalauja tvirčiausiojo pasiryžimo ir didžiausiojo veiklumo. Nesą jis tiesiog eina prieš kūrybos galių srovę. Bet todėl jis ir turi visai ypatingą vaisių. Taip atsigrėždamas į savo asmenybės pagrindą, žmogus tarytai **tvenkia savyje kūrybos galias**, sušaukia visą Aukštybę savęs, kaip jis į ją kreipdamasis visą savo asmenį jai skyrė ir pašventė. Ir žmogaus asmenybė auga. Žmogus tuo savo veikimu susitinka su pačiu esties svarbumu ir jos vertybe, su pačia Aukštybe, kitaip sakant, su Dievu.

Šis susitikimas yra tikyba. Iš jos tai pareina žmogui visa galia, kuri jį aukština. Tik ją sutikdamas, žmogus auga savo asmenybe. Ir taip jis iškyla iš paprastojo žmoniškumo į aukštesnįjį, pilnesnįjį, į dieviškąjį. Ir taip **jis tampa daug galingesniu veiksmu pasaulyj, negu jis tuo lig tol yra buvęs.**

Paprastai kitaip apie tikyba manoma. Kas ja vadinama, tai tik tėra priemonė pačiai tikybai. Kartais net vadinami tikybomis senovės pasaulio supratimo skelbimo

likučiai. Ir žmonės verčiami jais tikėti. Tam tai ir priešinasi tūli žmonės, net visas didis skaičius. Sakoma, tikyba kvailinanti žmones. Ir todėl ji turinti likti dalyku kiekvieno žmogaus. Manoma, kad kiekvienam turi būti leidžiama, jeigu jis nori [būti] kvailinamas.

O visiškai nėra taip. Būtinai reikia skirti tikyba, tikybos mokslus ir senovės pasaulio supratimo skelbimą. **Tikybos mokslai nieko bendro neturi su pasauliu.** Jie vien tik rodo žmogui kelią, kad jis galėtų pakilti į tokią padėtį, iš kurios būtų galima pasiekti pačiąją Aukštybę.

Ir nėra taip, kad šitas pasiekimas atsitinka, žmogui nieko nebenorint, dėl nieko nebetriūsiant. Priešingai, jis reikalauja sunkiausiojo pasistengimo. Kalbama kartais apie pasaulio neigimą, atsitraukimą nuo jo. Bet nėra tai rūpimasis dalykas. Ne neigimu pasiekama **Aukštybė. Reikia josp kreiptis, jai pasišvęst.** O tam reikia labai didžio valios tvirtumo. Joks pasaulio darbas to tiek neprašo.

Suprantama, rodos, kad visai kitą pagrindą, visai kitą galybę turi ta tauta, kurioj ir tik tai keli žmonės gyvena pažymėtame santyky su Aukštybe. O kur jų daug, čia tautos gyvata visai kitaip tarpsta, ypačiai **žmoniškumo reiškiniai, būtent: mokslas, menas ir dora, visai kitais virsta, pražysta, klesti.** Žmonijos istorija tai aiškiai parodo. Žmogaus asmenybė yra kūrybos veiksnys. O jam virtus galingesniam, turi daug geriau derėti visa, kas tada iš jo pareina. Tik tai žmogaus sielai augus, tegali tikrai tarpti ir tautos gyvata ir visa jos kultūra. Todėl tikyboj randasi aukščiausioji tautos gyvenimo galios ir pažangos versmė. Tikyba viena tik tėra ta priemonė žmogaus asmenybei stiprint ir augint. **Tikyba viena tėra sielos kultūros sąlyga.** Be jos tauta gali krauti ir kaupti visokių turtų, gali savo mokslą, meną ir dorybę skleisti. Ji liks vis ta pati. Jos gyvybė bus dauginama, bet ne aukštinama. Tai tegali padaryti tikyba.

Todėl iš seniausios senovės buvo tautose tam ir įstaigų. Mums kaipo tokia žinoma dabar krikščioniškoji bažnyčia. Nėra tokia įstaiga dalykas, be kurio tauta gali apsieiti.